

## ОЗНАКИ АКЦЕНТНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ДІЄСЛІВ НА *-АТИ* НА ТЛІ ФОРМУВАННЯ НИМИ ВИДОВИХ ПАР

*Задорожний Василь Богданович,*

канд. філол. наук, ст. наук. працівник

Інститут мовознавства імені О. О. Потебні

Національної академії наук України

Стаття присвячена дослідженню помітного в сучасному українському літературному мовленні явища хитання наголосу в дієсловах на *-ати* типу *скупáти*, *сборбáти*, *штурхáти* тощо, що відображає й сучасна лексикографія. Яка його природа, напрям та історична перспектива? На переконання автора, такого роду акцентна нестабільність відображає перехідний стан акцентних характеристик дієслів цього типу, зумовлений змінами в граматичній системі сучасної української мови внаслідок розвитку в ній категорії дієслівного виду.

*Ключові слова:* доконаний / недоконаний вид; кореневий, суфіксальний наголос; первісне, вторинне наголошення.

У сучасній українській мові досить помітним є явище хитання наголосу в дієсловах на *-ати* типу *скупáти* і *скупáти*, *сборбáти* і *сборбáти*, *штурхáти* і *штурхáти* тощо. Можна припустити, що це явище в них є наслідком якихось процесів, про характер і напрям яких із певністю можна буде говорити лише після виявлення внутрішнього механізму, що його породжує. Ми піднімаємо проблему, що досі не була предметом аналізу в українському мовознавстві; скажемо більше: на-вряд чи вона була навіть помічена й усвідомлена як власне проблема. Звичайно, тут не йдеться про часткову проблему з'ясування характеру наголосу в кількох проблемних щодо наголошення дієсловах; на прикладі тих утворень, у яких ми можемо спостерігати еволюційні зміни в наголошенні безпосередньо на сучасному етапі розвитку мовної системи за даними сучасної української лексикографії: саме тут ми можемо з'ясувати природу еволюційних змін в акцентній системі сучасної мови та виявити той чинник, що спричинився до них і який, безперечно, слід шукати в самій граматичній системі мови. Спробуємо його встановити на підставі аналізу акцентної еволюції всередині групи утворень одного словотвірного гнізда, що може, на нашу думку, слугувати свого роду моделлю для розуміння цього явища серед дієслів цього класу взагалі.

У лексикографічних джерелах української літературної мови останнього часу префіксальні утворення одного кореня *відскіпáтися* [ОС<sub>94</sub>, 107; ОС<sub>99</sub>, 122], *доскіпáтися* [ОС<sub>94</sub>, 195; ОС<sub>99</sub>, 223], *наскіпáтися* [ОС<sub>94</sub>, 408; ОС<sub>99</sub>, 464], *прискіпáтися* [ОС<sub>94</sub>, 602; ОС<sub>99</sub>, 687] самі по собі не виявляють хитання в наголошенні, проте різний характер його в цих словотвірно тотожних утвореннях, гадаємо, таїть у собі небезпеку цього. Скажемо більше: періодично воно навіть виявляється в лексикографії, напр.: *доскіпáтися* і *доскіпáтися* [ОС<sub>77</sub>, 190], – це в джерелі, що в усіх інших випадках трактує наголошення утворень цього кореня тотожно з наведеними вище характеристиками, див.: *відскіпáтися* [ОС<sub>77</sub>, 105], але *наскіпáтися* [ОС<sub>77</sub>, 402] і *прискіпáтися* [ОС<sub>77</sub>, 604]. Додамо також, що в усіх названих джерелах суфіксальнонаголошеними також є спільнокореневі вивідне *скіпáти* [ОС<sub>77</sub>, 698; ОС<sub>94</sub>, 697; ОС<sub>99</sub>, 798] і похідне *поскіпáти* [ОС<sub>77</sub>, 578; ОС<sub>94</sub>, 577; ОС<sub>99</sub>, 657]. Числом своїм суфіксальнонаголошені словоформи явно переважають, однак сам характер як коре-

невого наголошення, так і суфіксального залишається при цьому нез'ясованим: яке з них первісне, а яке вторинне?

Спираючись на дані "Словаря української мови", з'ясовуємо, що вивідним для цих утворень є суфіксальнонаголошене зворотнє дієслово *скіпáтися* – *скіпáюся*, *скіпáєшся* "придираться, привязываться, приставать" [Грінч. IV, 135], див. також: *скіпáтися* – *скіпáюся*, *скіпáєшся*. "Чіплятися, приставати до кого-небудь" [СУМ IX, 270], що само походить від такого ж суфіксальнонаголошеного, природно, дієслова з конкретно-предметним значенням *скіпáти* – *скіпáю*, *скіпáєш*. 1) "колоть, раскалывать, щипать (лучину)", 2) "роздроблять в щепки" [Грінч. IV, 135], див. також: *скіпáти* – *скіпáю*, *скіпáєш*. "Відколювати скіпки від чого-небудь; дробити на скіпки що-небудь" [СУМ IX, 270]. Характером свого наголошення йому в сучасній мові відповідають префіксальні похідні *наскіпáти* – *наскіпáю*, *наскіпáєш*. "Скіпаючи, наготувати певну кількість" [СУМ V, 190] і *поскіпáти* – *поскіпáю*, *поскіпáєш*. 1. "Поколоти на скіпки". 2. "Порозбивати" [СУМ VII, 332], а також зворотнє *поскіпáтися* – *поскіпáється*. "Поколотися на скіпки" [Там само].

Зрозуміти природу акцентних характеристик усіх утворень цього кореня і разом із цим характер акцентних відношень між ними можна, лише взявши до уваги їхні видові значення. Якщо твірне суфіксальнонаголошене *скіпати* є дієсловом недоконаного виду, то такі ж суфіксальнонаголошені префіксальні похідні від нього *наскіпати* і *поскіпати* набувають значення дієслів доконаного виду, – це якщо розглядати їхню видову роль у сучасній українській мові. Однак з історичного погляду, у дієсловах на *-ати* було інакше. Оскільки дієслівний суфікс *-а-* був основним словотвірним засобом творення т. зв. реімперфективів, тобто словоформ недоконаного виду другого ступеня, то префіксальні утворення цього типу ставали двозначними з погляду означення ними характеру дієслівної дії, див.: *поскіпати* (що робити?) – скіпати якийсь час; (що зробити?) – закінчити скіпати. Тому характерним є те, що дієслова *наскіпати* [див.: СУМ V, 190] і *поскіпати* [див.: СУМ VII, 332], а також зворотнє *поскіпатися* [Там само], зберігши акцентну характеристику твірного і закріпивши за собою значення доконаного виду, стали одновидовими дієсловами доконаного виду, виключившись тим самим із подальших еволюційних процесів дієслів цього кореня.

Щоб уникнути двозначності з погляду видової характеристики суфіксальнонаголошених словоформ на *-ати*, дієслова з суфіксом *-а-* беруть на себе значення доконаного виду, а для утворення словоформ недоконаного виду в українській мові з кінця XVIII ст. активізується суфікс *-ува-*. Саме цей процес відбиває видова пара "Словаря української мови" *доскіпуватися* – *доскіпуюся*, *доскіпуєшся*, док. в. *доскіпáтися* – *доскіпáюся*, *доскіпáєшся* [Грінч. I, 429], що, безперечно, потребує докладного коментаря. Саме тут ми бачимо весь вузол проблем, що їх успадкувала сучасна українська лексикографія. Насамперед звернемо увагу, що словоформа доконаного виду саме в цьому авторитетному для лексикографів наступних поколінь уперше схарактеризована як двонаголошена. Безперечно, що регулярною видовою парою тут буде *доскіпуватися* (недок. вид) – *доскіпáтися* (док. вид). Наголошення ж *доскіпатися* тут є явно вторинним. Характерним щодо цього моменту є відси-

лання в цьому джерелі: *doskínáтися*. Див. *doskínуватися* [Грінч. I, 429], тобто упорядник наводить тут лише суфіксальнонаголошену словоформу, яку мислить як словоформу доконаного виду, і відсилає до початкової словоформи недоконаного виду. Таким чином, кореневонаголошена словоформа *doskínатися* з'являється в мовленні як результат взаємодії словоформ *doskínуватися* і *doskínáтися*. Але тоді знову постає проблема розмежування *doskínатися* і *doskínáтися* з погляду їхнього видового значення. Як бачимо, упорядник тут трактує двонаголошене *doskínáтися* як словоформу доконаного виду. Зазначимо, що в академічному "Словнику української мови" ці характеристики повторені повністю, див.: *doskínуватися* – *doskínуюся*, *doskínується*, недок., *doskínáтися* – *doskínáюся*, *doskínáється*, док. [СУМ II, 384]. Однак в іншому префіксальному утворенні цього кореня ми бачимо картину майже цілком протилежну, див.: *naskínáтися* – *naskínáюся*, *naskínáється* і *naskínуватися* – *naskínуюся*, *naskínується*, док. в. *naskínатися* – *naskínáюся*, *naskínáється* [Грінч. II, 520]. Тут уже суфіксальнонаголошене *naskínáтися* потрактоване як аналог словоформі недоконаного виду *naskínуватися*, після чого неминучим стало трактування вже кореневонаголошеного *naskínатися* (пор. з твірним *skínатися*) як словоформи доконаного виду. Зрозуміло, що за цими складниками акцентуаційними процесами стояли непрості проблеми моворозвитку, зокрема розвиток дієслівної категорії виду, однак розв'язання їх у "Словарі української мови" навряд чи можна визнати задовільним. Проте "Словник української мови" й тут дублює попереднє джерело, див.: *naskínуватися* – *naskínуюся*, *naskínується* і рідко *naskínáтися* – *naskínáюся*, *naskínáється*, недок., *naskínатися* – *naskínáюся*, *naskínáється*, док. [СУМ V, 190]. Після чого бачимо вже цілком нову щодо акцентних характеристик її членів видову пару *priskínуватися* – *priskínуюся*, *priskínується*, недок., *priskínатися* – *priskínáюся*, *priskínáється*, док. [СУМ VIII, 22], пор. з потрактованим як одновидове *priskínáтися* – *priskínáюся*, *priskínáється* [Грінч. III, 438].

Як бачимо, в утвореннях цього кореня, як і в багатьох інших дієслівних утвореннях цього словотвірного типу, перетнулося кілька способів формування ними видових відношень і, відповідно до цього, вибору ними того чи того акцентного типу. Гадаємо, що для літературно-нормативної мови може бути прийнятним будь-який із них, однак неодмінною вимогою при цьому має бути усвідомлення нормативістами самого характеру цього процесу і місця тієї чи іншої словоформи в граматичній системі сучасної української мови. Скажімо, якщо в сучасній мові серед словоформ доконаного виду ми бачимо кореневонаголошені *naskínатися* і *priskínатися*, то, очевидно, що можливим це може бути тільки при такому ж кореневонаголошеному твірному *skínатися*. До речі, це вже було відображено українською лексикографією 1920–1930-х років, див.: *skínатися* – *skínáюся*, *skínáється* [Голоск. 368], однак після цього, природно, постане проблема акцентуаційної узгодженості цього зворотного дієслова з його вивідним, що продемонструвало те саме джерело, див.: *skínáти* – *skínáю*, *skínáєш* [Там само]. Зрештою, остання обставина, гадаємо, не обов'язково є визначальною через помітне семантичне розходження цих дієслів та їхніх похідних, а також через їхню різну активність у сучасній мові. Тим часом сучасна лексикографія "розв'язує" цю проблему інакше: вона просто не фіксує зворо-

тного дієслова *скіпатися*, обмежуючись фіксацією суфіксальнонаголошеного *скіпати* (див. вище), проте див.: *скіпа́тися* – *скіпа́юся*, *скіпа́єшся* [СУМ IX, 270].

З огляду на все вище сказане, ми можемо ствердити, що дієслова на *-ати* аналізованого нами тут словотвірного гнізда в сучасній українській мові характеризуються крайньою нестабільністю свого наголошення, незважаючи на те що лексикографічні джерела останнього часу цього прямо, у вигляді їхньої двонаголошеності не позначають. Щоб у цьому остаточно переконатися, наведемо тепер всі утворення цього кореня за одним із уже вище цитованим джерелом, див.: *відскіпа́тися* [ОС<sub>99</sub>, 122] (якого виду?); *доскі́пуватися* [ОС<sub>99</sub>, 223] і *доскіпа́тися* [Там само] (очевидно, доконаного виду), однак див.: *наскі́пуватися* [ОС<sub>99</sub>, 464] і *наскіпа́тися* [Там само]; *прискі́пуватися* [ОС<sub>99</sub>, 687] і *прискіпа́тися* [Там само]. Безперечно, що ці утворення насамперед потребують оцінки з погляду їхнього видового значення. Порівняймо для цього такі його тлумачення: *доскі́пуватися*, недок., *доскіпа́тися*, док. [СУМ II, 384], але вже з цілком протилежним розумінням видового значення суфіксальнонаголошеної словоформи *доскі́пуватися* [Голов.<sub>03</sub>, 79] (зрозуміло, що недок. виду) і *доскіпа́тися*, док. [Там само], але *доскіпа́тися*, недок. (sic!) [Там само]. Цікаво, що той же автор в іншому виданні обмежується лише словоформами нового складу видової пари, див.: *доскіпа́тися*, док. [Голов.<sub>95</sub>, 52] і *доскі́пуватися* [Там само]. У ряді лексикографічних джерел такий підхід до цієї проблеми реалізувався ще раніше, див.: *доскі́пуватися* і *доскіпа́тися* [УЛВН, 176; Погр. 177; Бур.<sub>02</sub>, 126]. Це ставить видову пару *доскі́пуватися* – *доскіпа́тися* в один ряд з такими ж щодо їхнього морфологічного складу й акцентних характеристик видових пар *наскі́пуватися* – *наскіпа́тися*, *прискі́пуватися* – *прискіпа́тися*.

Це словотвірне гніздо було обране нами як модель для аналізу акцентуаційних процесів серед дієслів на *-ати* не випадково, а саме через те, що вони приховано містять у собі небезпеку хаотизації їхніх акцентних характеристик, – явища, що ми його в сучасній українській літературній мові можемо спостерігати досить часто. Схематично розглянемо один такий випадок теж у цілому словотвірному гнізді. Насамперед зазначимо, що в сучасній українській літературній мові маємо двонаголошене кореневе *ску́бати* – *ску́баю*, *ску́баєш* [ОС<sub>99</sub>, 803] з такими ж двонаголошеними (що є в цьому разі цілком закономірним) префіксальними похідними *наску́бати* [ОС<sub>99</sub>, 464], *переску́бати* [ОС<sub>99</sub>, 570], *підску́бати* [ОС<sub>99</sub>, 593], *поску́бати* [ОС<sub>99</sub>, 658]. Але як тоді пояснити, що тільки суфіксальнонаголошеними є такі ж префіксальні похідні *доску́бати* [ОС<sub>99</sub>, 223] і *обску́бати* [ОС<sub>99</sub>, 516], тим більше що ще одне префіксальне є тільки кореневонаголошеним, див.: *розску́бати* [ОС<sub>99</sub>, 760]? Безперечно, що тут ми маємо справу з таким крайнім ступенем хитання наголосу, який ми називаємо хаотизацією акцентних характеристик усіх утворень цього словотвірного гнізда.

Тим часом у "Словарі української мови" кореневе дієслово схарактеризоване як стабільно суфіксальнонаголошене, див.: *ску́бати* – *ску́баю*, *ску́баєш* [Грінч.IV, 145]. Специфічною для цього випадку обставиною було те, що суфіксальне утворення *ску́бати* семантично дорівнювало безсуфіксному *ску́бти* [див.: Грінч.IV, 145, 146]. Через це похідні утворення від них утворювали видові пари такого типу: *заску́бати* –

*заскуба́ю, заскуба́єш*, док. в. *заску́бти – заскубу́, заскубе́ш* [Грінч. II, 96], *наскуба́ти – наскуба́ю, наскуба́єш*, док. в. *наску́бти – наскубу́, наскубе́ш* [Грінч. II, 520], *розскуба́ти – розскуба́ю, розскуба́єш*, док. в. *розску́бти – розскубу́, розскубе́ш* [Грінч. IV, 57] тощо. Відзначимо, що всі префіксальні утворення, які виступають тут у ролі слововформ недоконаного виду, мають суфіксальне наголошення, у чому вони закономірно повторюють акцентну характеристику свого кореневого твірного. Однак насправді ці утворення в живій українській мові з погляду їхнього видового значення були двозначними, див.: *обскуба́ти* (що робити?) – *обскубувати*; (що зробити?) – *обскубти*. Згодом у мові з'являються слововформи з суфіксом *-ува-*, що мають виразне видове значення недоконаного виду, див.: *заску́бувати – заску́бую, заску́буєш = заскубати* [Грінч. II, 96], *обску́бувати – обску́бую, обску́буєш* [Грінч. III, 27]. Коли слововформи на *-увати* стали панівними в мові в ролі слововформ недоконаного виду, значення доконаного виду слововформ на *-ати* стало проявлятися виразніше, оскільки в мові на той час послабла роль омонімічних слововформ зі значенням недоконаного виду; підкреслимо, проте, що саме послабла, а не зникла цілком.

Оскільки українська лексикографія свої проблеми часто розв'язує тим способом, що проблемних мовних явище просто не фіксує, то ми не можемо простежити за процесом подальших акцентних змін у цих утвореннях на підставі лексикографічно зафіксованих даних у їхній хронологічній послідовності. Виділимо лише кілька характеристичних моментів. Це, по-перше, такий розподіл слововформ з погляду їхніх видових характеристик: *наску́бувати – наску́бую, наску́буєш*, недок., *наску́бти – наскубу́, наскубе́ш* і *наскуба́ти – наскуба́ю, наскуба́єш*, док. [СУМ V, 191]. Однак в іншому префіксальному утворенні бачимо вже зовсім іншу картину, див.: *розску́бувати – розску́бую, розску́буєш* і *розскуба́ти – розскуба́ю, розскуба́єш*, недок., *розску́бти – розскубу́, розскубе́ш* і *розскуба́ти – розскуба́ю, розскуба́єш*, док. [СУМ VIII, 809] (відзначимо появу тут кореневого наголошення в утворенні на *-ати*). У результаті сучасна українська мова має аж три слововформи доконаного виду, див.: *поску́бти – поскубу́, поскубе́ш* і *поскуба́ти – поскуба́ю, поскуба́єш* і *поску́бати – поску́баю, поску́баєш* [СУМ VII, 335]. Зрозуміло, що в цих умовах і саме твірне стає двоноголошеним, див.: *ску́бати – ску́баю, ску́баєш* [СУМ IX, 331], – з наслідками, про які вже сказано вище.

Труднощі моворозвитку такого роду серед дієслів на *-ати* з'являються здебільшого в тих утвореннях, вивідні яких були первісно суфіксальнонаголошеними. Якщо ж кореневе твірне було кореневонаголошеним, то похідні від нього префіксальні утворення, пройшовши той же словотвірний цикл, загалом легко стабілізують у собі акцентні характеристики. До речі, це є ще одним доказом того, що здобувачем спокою в дієсловах цього класу є видотворча діяльність граматичної системи мови, зокрема проблема видового значення суфіксальнонаголошених слововформ на *-ати*. Так, первісно кореневонаголошеним в українській мові є дієслово *дму́хати – дму́хаю, дму́хаєш* [Грінч. I, 393], що, природно, має значення недоконаного виду. Префіксальні похідні від нього набувають уже видового значення доконаного виду, напр.: *додму́хатися – додму́хаюся, додму́хаєшся* [Грінч. I, 409], *задму́хати – задму́хаю, задму́хаєш* [Грінч. II, 35] тощо. Однак ці нові для мови префіксальні утво-

рення поривають здебільшого свій зв'язок із кореневим твірним, шукаючи собі видову пару серед утворень, близьких до них словотвірно і, значить, семантично. Серед дієслів на *-ати* такі словоформи в українській мові раніше поставали переважно шляхом перенесення наголосу з кореня на суфікс, напр.: *продму́хати* – *продму́хаю*, *продму́хаєш*, док. в. *продму́хати* – *продму́хаю*, *продму́хаєш* [Грінч. III, 465], *роздму́хати* – *роздму́хаю*, *роздму́хаєш*, док. в. *роздму́хати* – *роздму́хаю*, *роздму́хаєш* [Грінч. IV, 42]. Так з'являється підстава для виникнення суфіксальнонаголошених словоформ серед префіксальних утворень первісно кореневонаголошеного твірного, а разом із тим і певна підстава для виникнення тут загальної акцентної. Однак у сучасній мові кореневе залишається акцентуаційно стабільним, див.: *дму́хати* – *дму́хаю*, *дму́хаєш* [ОС<sub>99</sub>, 210]; природно, що префіксальні похідні теж мають стабільне кореневе наголошення, напр.: *задму́хати* [ОС<sub>99</sub>, 262], *подму́хати* [ОС<sub>99</sub>, 618], *роздму́хати* [ОС<sub>99</sub>, 746] тощо. Це сталося тому, що словоформи недоконаного виду з наголошенням суфіксом *-а-* в цих утвореннях були заступлені словоформами з суфіксом *-ува-*, що мали те ж саме видове значення, див.: *роздму́хувати* – *роздму́хую*, *роздму́хуєш* = *роздмухати* [Грінч. IV, 42]. Через це в сучасній мові видові пари тут мають такий вигляд, див.: *продму́хувати* – *продму́хую*, *продму́хуєш*, недок., *продму́хати* – *продму́хаю*, *продму́хаєш*, док. [СУМ VIII, 170]; *роздму́хувати* – *роздму́хую*, *роздму́хуєш* і рідко *роздму́хати* – *роздму́хаю*, *роздму́хаєш*, недок., *роздму́хати* – *роздму́хаю*, *роздму́хаєш*, док. [СУМ VIII, 660]. Скажемо наприкінці, що у випадку зі словоформою недоконаного виду *роздму́хати* маємо справу з тією милою нашому серцю мовною старовиною, що, зберігшись у мові сучасній, допомагає нам розуміти її сучасний стан і його граматичну природу.

**Задорожний В. Б., канд. філол. наук, ст. науч. сотрудник**

Институт языкознания имени А. А. Потебни НАН Украины

#### **Признаки акцентной нестабильности глаголов на *-ати* на фоне формирования видовых пар**

Статья посвящена исследованию заметного в современной украинской литературной речи явления колебания ударения в глаголах на *-ати* типа *ску́бати*, *сво́рбати*, *шму́рхати* и под., что отражает и современная лексикография. Какова его природа, направление эволюции и историческая перспектива? По убеждению автора, такого рода акцентная нестабильность отражает переходное состояние акцентных характеристик глаголов этого типа, обусловленное изменениями в грамматической системе современного украинского языка в результате развития в нем категории глагольного вида.

*Ключевые слова:* совершенный / несовершенный вид; корневое, суффиксальное ударение; первичное, вторичное ударение.

**Zadorozhnyi V. B., Ph. D., Senior Scientist**

Institute of Linguistics named by A. A. Potebnya, The National Academy of Sciences of Ukraine

#### **Features of Accent Instability of Verbs ending in *-ati* on the Background of Aspect Pairs' Formation**

The article is devoted to the investigation of the notable in modern Ukrainian literary speech phenomenon of accent variation in verbs on *-ati* such as *ску́бати*, *сво́рбати*, *шму́рхати*, etc., as modern lexicography reflects. What kind of its nature, evolution direction and historical perspective? In author's opinion such kind of accent instability reflects the transition state of accent characteristics of verbs of such type, conditioned by the changes in grammatical system of modern Ukrainian language determined by the development of category of verbal aspect.

*Key words:* perfective / imperfective aspect; root, suffixal accent; primary, secondary accent.

**Література:**

1. Бур.<sub>02</sub> – *Бурячок, А. А.* Орфографічний словник української мови / Андрій Андрійович Бурячок. – К. : Наук. думка, 2002. – 460 с.
2. Голов.<sub>95</sub> – *Головащук, С. І.* Складні випадки наголошення. Словник-довідник / Сергій Іванович Головащук. – К. : Либідь, 1995. – 191 с.
3. Голов.<sub>03</sub> – *Головащук, С. І.* Словник наголосів / Сергій Іванович Головащук. – К. : Наук. думка, 2003. – 319 с.
4. Голоск. – *Голоскевич, Г.* Правописний словник / Григорій Голоскевич. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто – Львів, 1994 – 460 с.
5. Грінч. – *Словарь української мови* : В 4-х т. / За ред. Б. Грінченка. – К., 1907–1909.
6. ОС<sub>77</sub> – *Орфографічний словник української мови.* – К. : Наук. думка, 1977. – 856 с.
7. ОС<sub>94</sub> – *Орфографічний словник української мови.* – К. : Довіра, 1994. – 864 с.
8. ОС<sub>99</sub> – *Орфографічний словник української мови.* – К. : Довіра, 1999. – 989 с.
9. Погр. – *Погрібний, М. І.* Орфоепічний словник / Микола Іванович Погрібний. – К. : Рад. школа, 1984. – 629 с.
10. СУМ – *Словник української мови* : В 11-х т. – К. : Наук. думка, 1970 – 1980.
11. УЛВН – *Українська літературна вимова і наголос* : Словник-довідник. – К.: Наук. думка, 1973. – 724 с.

**Стаття надійшла до редакції 10.04.14**